

PAPP RÓBERT

p.robert@hist.u-szeged.hu
történész (SZTE BTK)

A Ragusa város és I. Lajos magyar király között 1358-ban létrejött megállapodás kapcsán keletkezett oklevelek regesztái¹

— *Extracts of charters concerning the agreement between the Hungarian king,
Loius I and the town of Ragusa in 1358²* —

ABSTRACT Under the peace treaty of Zadar in 18th February 1358, Dalmatia and the Dalmatian cities had got under the rule of king Louis I. After all Ragusa (nowadays Dubrovnik), one of the Dalmatian cities made an agreement with the Hungarian ruler. More diplomatical remembrances of the political event are known, which are published now in a form of excerpts. By the investigation of the charters, researchers can gain knowledge not only about the history of this historical event, but also about the excessive negotiating power of Ragusa. Furthermore one can examine the legal base which established the possibility of separate inner and foreign policy of the city within the Hungarian Kingdom. Unfortunately the original agreement cannot be studied in our country. Refer to József Gelcich the document – which was issued in 27th May – has existed in two different exemplars. One of them surely, the other one maybe is reserved in Ragusa. It will be the task of future research to collect them and make a critical edition of them.

KEYWORDS extracts of charters, Hungarian King, Loius I, Ragusa,

DOI 10.14232/belv.2017.2.6
<https://doi.org/10.14232/belv.2017.2.6>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article: Papp Róbert (2017): A Ragusa város és I. Lajos magyar király között 1358-ban létrejött megállapodás kapcsán keletkezett oklevelek regesztái. *Belvedere Meridionale* 29. évf. 2. sz. 101–108. pp

ISSN 1419-0222 (print)
ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)
(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

¹ Eme publikáció részben a MÖB támogatásával készült. Itt szeretnék köszönetet mondani dr. Almási Tibornak az oklevelek regesztáinak elkészítésére, csiszolására tett javaslataiért és segítségéért, valamint a jelen publikáció lektorálásáért.

² Itt szeretnék köszönetet mondani Rábai Krisztinának az absztrakt angolra fordításáért.

Az 1358. év egyik legfontosabb diplomáciatörténeti eseményének a Raguzai város és I. Lajos király között 1358. május 27-én megkötött megállapodás tekinthető (*l. 2. számú regeszta*). Noha az 1358. február 18-án született zárai békeben³ a velencei dózse lemondott Dalmácia (a Kvarner-öbölről [*Quarnerium*] Durazzoig terjedő rész) és a dalmát városok uralmáról is,⁴ a fennmaradt forrásanyag ismeretében kitűnik, hogy a városok közül csak Raguzai küldött követeket új urukhoz. Ez a tény egyben a Magyar Királyság és Raguzai kapcsolatának különleges jellegére is fényt vet.

A Raguzai középkori történetével több dolgozatában is foglalkozó Juhász Ágnes véleménye szerint az érdekegyeztető tárgyalások már 1357-ben megindulhattak.⁵ Az a városi jegyzőkönyveiből egyértelműen kitűnik, hogy a király követe a zárai békekötés előtt a városban járt,⁶ de a városi tanács csak a békekötés után, 1358. március 1-jén döntött a királyhoz küldendő követek kiválasztásának módjáról és felszerelésükről.⁷ Maga a követség április 14-én indulhatott útnak.⁸ Noha a városvezetés a követség küldetését és felhatalmazását büntető rendelkezések terhe alatt titkosította,⁹ a május 26-i és május 27-i dátummal kiadott oklevelekben (*l. 1–2. számú regeszták*) foglaltak alapján a város elsősorban abból a célból küldte el követeit, hogy az uralkodónak általuk juttassa kifejezésre meghódolását. Ez önmagában az uralomváltásra való reakciónak tűnik, mégsem zárható ki, hogy előzetes tárgyalások a király követével is végbemehettek. Valószínűsíthető, hogy a követséget nem már egy, minden pontjában előzetesen teljesen kimunkált szerződés megkötésére küldték el. Erre utal, hogy május 26-án kibocsátottak egy királyi oklevelet, amelyben a megállapodás tervezetét rögzítették azzal a céllal, hogy a raguzai követek a király követének, a boszniai püspöknek a társaságában városukba visszatérve bemutassák az iratot a tanácsnak. Ők lettek volna hivatottak dönteni a végül be nem nyújtott egyezségtervezet elfogadásáról (*l. 1. számú regeszta*), ám mert nem hagytak időt a történéseknek az eredeti szándékok szerinti kibontakozásra, már másnap, május 27-én sor került a végleges megszővegezésű egyezség kiadására (*l. 2. számú regeszta*). Noha formailag a város alávetette magát I. Lajos király uralmának, Juhász Ágnes arra hívja fel a figyelmet, hogy e szerződés az önálló kül- és belpolitika lehetőségét biztosította a város számára,¹⁰ persze csak az egyezségben foglalt kötelezettségek teljesülése mellett. Ezt követően az uralkodó május 28-án már Lagusta sziget comesének kinevezését engedte át Raguzai számára (*l. 3. számú regeszta*), majd június 3-án került sor a boszniai bán követi meghatalmazásának kiadására, miszerint a város részéről a királynak teendő hűségeskü fogadására őt küldte hozzájuk Lajos király (*l. 4. számú regeszta*). Nem kétséges, hogy ez utóbbi aktus megtörténte jelentette a magyar király fennhatóságának gyakorlatba ültetését, amelyre talán még júniusban sor is kerülhetett.

³ KRISTÓ 1988. 144. A békekötés I. Lajos király által kiállított szövegét lásd WENZEL 1875. 501–505., Ljubić 1872. 368–371., BRKOVIC 2009. 91–94. (2. szám), fordításban Békeszerződések 125–132. (38. szám).

⁴ WENZEL 1875. 502.; lásd továbbá az előző lábjegyzetben idézett munkákban is.

⁵ JUHÁSZ 2007. 42. Itt szeretném megköszönni Juhász Ágnesnek, hogy felhívta a figyelmem a témában Zdenka Janeković-Römer munkájára és a vonatkozó részeket a rendelkezésemre bocsátotta.

⁶ Mon. Rag. II. 208.

⁷ Mon. Rag. II. 209. A követség felszerelését összefoglalóan leírja: JUHÁSZ 2010. 98–99. Érdekesség, hogy a követek ajándékként 5 szép sólymot vittek a királynak. (Mon. Rag. II. 210., Juhász 2010. 99.) Valószínűleg a sólymok valóban az uralkodó kedvére valóak lehettek, mivel a király 1359. október 4-én a solymászt, Lőrinc fia: Mihályt adományban részesítette szolgálataiért (DL 98 069). Talán nem túlzás feltételezni, hogy ez esetben a raguzaiaktól ajándékba kapott sólymok gondozását lehet a szolgálatok alatt értenünk.

⁸ Erre a városi jegyzőkönyv április 13-i bejegyzése utal, amely szerint büntetést helyeztek kilátásba a követek másnapi indulásának kicsikarása érdekében. A rendelkezés hatásosnak bizonyulhatott, minthogy ezt követően nincs további határozat a követség indulásával kapcsolatban. Mon. Rag. II. 218.

⁹ Mon. Rag. II. 212.

¹⁰ JUHÁSZ 2010. 96.

Sajnálatos módon nem állíthatjuk, hogy minden fennmaradt példány ismeretében vizsgálható az egyezés megkötésének menete. A Raguzai történetének forrásait feltáró és publikáló Gelcich József a maga kiadásában a május 27-én kelt végleges megállapodás esetében két eredeti oklevélpéldányról beszél, amelyet a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchivban (*a továbbiakban: HHStA*) őriztek (miként a többi itt közlésre kerülő oklevél fennmaradt példányait szintén ott tárolták).¹¹ (A Magyar Nemzeti Levéltár [*a továbbiakban: MNL*] Diplomatikai Fényképtárában [*a továbbiakban: DF*] a Gelcich által ismert 2 eredeti, május 27-i keletű diploma kivételével az alábbiakban közreadott oklevelek fényképei mind fellelhetők.) Mivel Gelcich szerint a két eredeti, május 27-én kelt diploma között mind megpecsételésükben, mind pedig megszövegezésükben eltérés mutatkozott,¹² indokoltan vetődik fel az a kérdés, hogy a végleges egyezménynek miért lett volna 2 eredeti, egymástól eltérő szövegváltozata, illetve előfordulhatott-e a végleges szerződés kiadási időpontjában egy attól eltérő, tárgyalási alapul szolgáló másik oklevél előállítás is? Lehetséges magyarázatként az is felvethető, miszerint a május 26-án kelt előzetes tervezetnek szánt, szövegében eltérést mutató okirat eredeti példányát datálták tévesen május 27-re, minthogy a megpecsételésének módja nem látható a fényképén, de ezen hipotézisnek némileg ellentmond, hogy az oklevelek megszövegezésében jelentékenyebb eltérés tapasztalható, míg Gelcich az általa látott eredeti példányok kapcsán – a két királyné pecsétjének hiánya mellett – csak kisebb szövegeltérésre utal.¹³ Jelen pillanatban úgy tűnik tehát, hogy nem lehet a szerződés megkötés minden mozzanatával kapcsolatban megnyugtatóan nyilatkozni mindaddig, amíg a raguzai levéltárban őrzött, a témára vonatkozó összes fennmaradó példány összevetése meg nem történik. Belátható, hogy egy ilyen vizsgálat révén lenne ténylegesen nyomon követhető a szerződés tervezet fejlődése, ami egyszersmind a raguzai érdekérvényesítés működésének górcső alá vételét is biztosíthatná az egymástól eltérő összes kiadvány fennmaradt példányai összevetésének eredményeként. Mindenesetre örömdetes fejlemény, hogy az 1358. május 27-én kiállított 11 pecsétes eredeti szerződéslevél pecsétjeinek értékelése már publikálásra került.¹⁴

A MNL fényképein fellelhető vonatkozó oklevelek regesztái:¹⁵

1. 1358. máj. 26. Visegrád

Eredetije: *Istorijskij Archiv Dubrovnik*, LXXVI. Diplomata et acta: Bečke latiničke isprave, br. 90 R.: DF 290 205.

Kiadása: Janeković-Römer 2003. 23–26.

[I.] Lajos király (*Hungarie*) tudatja híveivel, Raguzai város *rector*ával, bíróival, esküdtjeivel, polgáraival, *hospese*ivel és közösségével: a város képviselői és követei, tudniillik Illés (Helyas) raguzai érsek, valamint Ragima-i Péter, Bonar-i János, Gonrido-i János és Zerna-i János élve azzal

¹¹ GELCICH 1887. 7–8. A május 28-án és a június 3-án kiállított oklevelek Gelcich szerinti (rég) őrzési helyére vonatkozóan lásd az oklevelek kiadási adatait Gelcich 1887-nél.

¹² GELCICH 1887. 7–8.

¹³ A Gelcich által jelzett két eredeti, máj. 27-én kelt oklevelek (egykori?) létezését bizonyíthatja az is, hogy amikor 2014 őszén az oklevelek eredeti őrzési helyén, a HHStA-ban megtekintettem a raguzai vonatkozású oklevelek repertóriumát (AB 395/1.: [Rep. XIV. A. Urkunden in Lateinischer Sprache], Ragusinisches Archivs Repertorium [743–1780.]) az eredeti példányok kérdésének esetleges megoldása érdekében, a repertóriumban a 15. oldalon bejegyzést találtam 2 eredeti, 1358. máj. 27-én kelt oklevélre. Érdekes azonban, hogy sem Gelcich, sem a nevezett repertórium nem ismeri az 1358. máj. 26-án kiállított diplomát, így annak eredeti őrzési helye talán a raguzai levéltár lehetett.

¹⁴ LÓVEI-TAKÁCS 2014. 131–145.

¹⁵ A regesztákban [] között az oklevélben nem szereplő információk kerültek betoldásra.

a megbízással, amellyel a Pistorio-beli néhai Parinius rendes bírónak és jegyzőnek a fia, Goffredus városi írnok keze által kiállított közokirat tanúsága szerint (*ex instrumento publico, scripto manu Goffredi condam scilicet Parinii de Pistorio iudicis ordinarii et notarii ac vestri communi iurati scribe*) felruházták őket, színe előtt megjelenvén az ő, továbbá az anyakirályné, nemkülönbön királyi hitvese, valamint a környezetükben lévő főpapok és bárók jelenlétében olyan előterjesztést tettek, miszerint jóllehet Raguzá városnak emberemlékezet óta a magyar királyság fennhatósága alá kellett tartoznia, az mégis, mintegy 120 éve a velenceiek uralma alá került, s amikor Dalmácia újra magyar fennhatóság alá jutott, és a velenceiek lemondtak minden rá vonatkozó jogukról, akkor a város közössége bölcs megfontolás után őket küldte el, hogy urukként őt vagy unokaöccsét (*frater noster*), a néhai István herceg fiát: János herceget elismerjék, így hódolatuk elfogadását kérték. Minthogy kérésük kegyes fogadtatásra talált, a király a Dalmácia területén alapított és ott fekvő Raguzá városát elfogadja uralma alá tartozónak. Ezután akarata szerint a követek a városközöségtől kapott, már említett okirattal felhatalmazva a Szentírás érintésével esküt tettek az ő, továbbá megszületendő fiai, illetve János herceg személye iránti hódolatuk kifejezésére, egyszersmind a következő ígéretek tettek: [1.] Ettől az évtől kezdve alávetettségének jeleként a város évenkénti egy alkalommal 500 megfelelő súlyú dukátot fog fizetni neki és utódainak. [2.] Évente 3 alkalommal a raguzai katedrálisban el fogják énekelni a *laude*st a királyért, a leendő fiáért vagy fiaiért és unokaöccséért, ahogyan ez szokásban van. [3.] Amint a király megparancsolja, onnantól kezdve mindig használni fogják a királyi zászlót vagy jelvényt (*vexillum seu insignum*) mind a szárazföldön, mind pedig hajóikon a tengeren. [4.] Amennyiben a király vagy leendő fia, vagy unokaöccse, illetve más örököse a városba utaznának és oda belépnének, akkor őt vagy őket 100 emberrel együtt királyi fenségéhez illően fogják fogadni, és a város közössége 2 reggelit és 2 ebédet ad neki, avagy nekik. [5.] Ha a király saját költségén hadsereget szerel fel a királyság tengerein, akkor a város 30 gályát meghaladó hajószám esetén 1-et a költségek átvállalásával a király szolgálatába fog állítani és fenntartani a hadjárat végéig. [6.] Amikor a király a dalmát városok lakóiból – zsoldfizetés nélkül – sereget állít ki, akkor minden 10 gálya után 1-et maguk adjanak, oly módon, hogy az általa kiválasztott gálya kerüljön a rendelkezésébe. A király a város részéről iránta megnyilvánuló eme jóindulat és tisztelet viszonzásául megígérte: [1.] Raguzá városát és lakóit megvédi Szerbia (*Rasscia*) királyának, Bosznia (*Bozna*) bánjának – a király hívének –, és másoknak az esetleges támadásaitól. [2.] Azt is megértve, hogy a városnak nagyobb területre volna szüksége, a követek által közvetített kérésnek eleget téve a király örökjogi birtoklásra odaadja a Raguzá fennhatóságába tartozó térség (*comitatus*) határától, nevezetesen a Curilla nevezetű helytől a Stagnum nevezetű helyig kiterjedő, tenger melléki lakatlan részt. [3.] Továbbá azt is meghagyja, hogy a város, valamint minden birtokában lévő szárazföldi terület kormányzata és felügyelete a szabályozás, a jövedelmek, a szokásjogok, illetve a fennhatóság (*statuta, introitus, consuetudines dicte civitatis ac districtus*) tekintetében maradjanak a város polgárainak hatalmában. [4.] A tengeri szigeteket illetően ugyanúgy rendelkezzenek és éljenek eddigi jogaikkal, ahogyan abban az időben tették, amikor Velence uralma alatt álltak. [5.] Elhatározta azt is, hogy ha valakinek a Magyar Királyságból peres ügye támad egy raguzabeli emberrel, avagy épp fordítva, akkor a felperes köteles az ügyben illetékes törvényszékhez fordulni (*actor teneatur sequi forum rei*) – hacsak az érintett személyek nem a büntett vagy ügylet helyszínén találhatók –, és akkor kölcsönösen megfelelni tartoznak egymásnak ama hely bírāja előtt, de ez nem vonatkozik a dalmát városokra, Holm földre, Brezna-ra és Zentha-ra, amelyek viszonylatában – állításuk szerint – Raguzá város a maga polgárainak és a felsorolt területek [lakóinak] akaratából érvényes egyezményekkel rendelkezik és bevett gyakorlatot követ (*cum quibus dicta civitas Ragusina habere dicitur certa pacta et consuetudines de voluntate dictorum*

civium et terrarum approbata). [6.] Továbbá azt is megengedi, hogy olyan esetben, amikor a király vagy utódai, illetve unokaöccsei és Szerbia (*Rascia*) királya, avagy a velenceiek közössége között ellenségeskedés támadna, akkor a raguzaiaknak ettől függetlenül szabadságukban áll, hogy kereskedők mind Szerbiában, mind Velencében gyakorolják mesterségüket, amíg ezzel ellentétbe nem kerülnek a király tiszteletével. Mindezen rendelkezések megtartására a raguzai követek a maguk és a város nevében esküt tettek. Minthogy a király szükségesnek tartotta a fentieket további feltételekkel is kiegészíteni, ezért a főpapokkal és bárókkal együtt az alábbiak teljesítésére nézve is esküvel kötelezte új alattvalóit: [1.] Miként Raguza város képviselői és követei hűségesküt tettek a királynak, a fiának vagy fiainak, avagy az unokaöccsének, úgy a város közösségének is örök esküt kell tennie az előbb mondottak, illetve a király más utódjai számára és az ő szolgálatukra. [2.] Továbbá, amennyiben a király a várost képes megvédelmezni Szerbia (*Rascia*) királyától és a bosnyák bántól, valamint más támadóktól is, akkor azt a 2500 arany *iperperumot*, amelyet zaklatásuk elkerülése érdekében Szerbia királyának, és azt az 500-at, amelyet a bosnyák bánnak szoktak fizetni, ezentúl a királynak és utódainak tartoznak szolgáltatni. [3.] A város köteles a király által a maga hívei közül kiválasztott *comest* elfogadni, és részére a megfelelő járandóságot és a szokásjogok szerinti illetékeket biztosítani (*cum sallario competentis et consuetudinibus oportunitis*). [4.] Ha a király valamely dalmáciai alattvalója vagy más város, esetleg más terület lázadni merészelne, akkor ennek visszaszorítására a tengeren egy gályát szolgáltatassanak ellátással. [5.] A király barátait barátokként, az ellenségeit ellenségként kell kezelnie a városnak. Az uralkodó az utóbbi pótlásokat tanácsadója, Péter boszniai püspök útján függőpecsétje alatt elküldi a címzettek és a város közössége számára, hogy hozzájárulásukat elnyerje, mivel ezek elfogadásával kapcsolatban a város képviselői és követei tagadták, hogy megfelelő felhatalmazásuk lenne. Továbbá a király a boszniai püspök társaságában visszaküldi a követeket is annak érdekében, hogy tőlük uralkodói szándékairól teljesebb felvilágosítást nyerve a város vezetői könnyebben beleegyezésüket és hozzájárulásukat adják a létrejött egyezséghez, noha amint a követek elmondták, őket azzal küldték el hozzá, hogy csak a rendezendő ügyek végleges lezárása esetén legyen bátorságuk visszatérni. *Datum in Vissegrad, mensis Maii, die 26., Indictionis XI., anno domini 1358*. Azon akarátát is kifejezi a király, hogy a továbbiakban olyan rendelkezések és határozatok szülessenek a városban, amelyek az ő uralkodói tiszteletét és a város érdekeit egyaránt előnyösen szolgálják. Fentebbiek akkor nyerik el érvényüket, amikor a rendelkezések elfogadása, illetve a rájuk vonatkozó eskütétel az említett módon megtörténik.

2. 1358. máj. 27. Visegrád

Átírásai: Beneventói Miklós raguzai érsek, 1403. dec. 17-i átírásában: *Istorijskij Archiv Dubrovnik*, LXXVI. *Diplomata et acta*: Bečke latiničke isprave, br. 90 C.: DF 290 207. Az irat alján 3 közjegyzői záradék. Beneventói Miklós raguzai érsek, 1403. dec. 17-i átírásában: ugyanott, mint az előbbi: 90. V.: DF 290 206. (Az utóbbi jelzethez önálló kézirati fényképfelvételek nem kapcsolódnak; átutal az előbbi jelzet megjelenítéséhez.)

Kiadásai: SMÍČIKLAS 1914. 480–484. (370. szám); GELCICH 1887. 3–8. (1. szám) (10 függőpecséttel megerősített Eredetiről); Janeković-Römer 2003. 11–15. (Eredetiről).

Regesztája: *Doc. Rom. Hist. C. XI.* 274. (274. szám) (román nyelven)

[1.] Lajos király (*Hungarie, Dalmacie, Crouacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque, princeps Salernitanus, et honori montis Sancti Angeli dominus*) tudtul adja: Illés raguzai érsek, valamint Ragnina-i Péter, Bona-i János, Gondula-i János és Cereua-i János raguzai polgárok városközösségük képviselőiként és követeiként megjelenvén színe előtt, élve azzal a

teljes körű felhatalmazással, amellyel a Pistorio-beli néhai Parinius császári felhatalmazású rendes bírónak és jegyzőnek a fia, Soffredus [!] felesküdtött városi írnok keze által kiállított közokirat tanúsága szerint (*ex instrumento publico, scripto manu Soffredi condam scilicet Parinii de Pistorio auctoritate imperiali iudicis ordinarii et notarii ac vestri communi iurati scribe*) felruházták őket, az ő, továbbá az anyakirályné, nemkülönben királyi hitvese, valamint a környezükben lévő főpapok és bárók jelenlétében olyan előterjesztést tettek, miszerint jóllehet Ragusa városnak emberemlékezet óta a Magyar Királyság fennhatósága alá kellett tartoznia, az mégis mintegy 120 éve a velenceiek uralma alá került, s amikor Dalmácia újra magyar fennhatóság alá jutott, és a velenceiek lemondtak minden rá vonatkozó jogukról, akkor a város közössége bölcs megfontolás után őket küldte el, hogy urukként őt vagy unokaöccsét (*frater noster*), a néhai István herceg fiát: János herceget elismerjék, így hódolatuk elfogadását kérték. Miután kérésük kegyes fogadtatásra talált, a király a Dalmácia területén alapított és ott fekvő Ragusa városát elfogadja uralma alá tartozónak a következő feltételek mellett: [1.] a város közössége kijelölt polgárai révén testületileg esküt tartozik tenni a király és utódainak hűségére a Szentírás megérintésével a kijelölendő királyi képviselő előtt, mint ahogyan az érsek és társai is képviselői minőségükben esküt tettek az ő, továbbá a megszületendő fiai, illetve János herceg személye iránti hódolat kifejezésére. [2.] Évenként egyszer hódolatuk jeleként fizessenek 500 megfelelő súlyú (*bonus et iustus ponderis*) dukátot. [3.] Azt a 2500 arany *iperperumot*, amelyet zaklatásuk elkerülése érdekében Szerbia királyának (*regi Rascie*), és azt az 500-at, amelyet a bosnyák bánnak, az ő [tudniillik a magyar király] hívének szoktak fizetni – amely fizetségek esetében 2 *iperperumot* tekintenek a forinttal egyenértékűnek –, s nemkülönben minden más, bárki számára ez ideig nyújtott teljesítést, ahogyan megígérték, ezentúl minden évben a királynak és utódjának szolgálattal, minthogy ő fogja őket a nevezettek támadásaitól megvédelmezni a továbbiakban. [4.] Évente 3 alkalommal a raguzai katedrálisban énekeljék el a *laudes*-t a királyért és örököseiért, ahogyan ez szokásban van. [5.] Amint a király megparancsolja, onnantól kezdve használják mindig a királyi zászlót vagy jelvényt (*vexillum seu insignum*) mind a szárazföldön, mind pedig hajóikon a tengeren. [6.] Amennyiben a király vagy fia, vagy unokaöccse, illetve más örököse a városba utazna, és oda belépne, akkor fogadják királyi fenségéhez illően, és a város közössége adjon 2 reggelit és 2 ebédet neki. [7.] Ha a király saját költségén hadsereget szerel fel a királyság tengerein, akkor a város köteles 30 gályát meghaladó hajószám esetén 1-et a költségek átvállalásával a király szolgálatába állítani és fenntartani a hadjárat végéig. [8.] Amikor a király a dalmát városok lakóiból – zsoldfizetés nélkül – sereget állít ki, akkor minden 10 gálya után 1-et maguk adjanak, oly módon, hogy a király 2 gálya közül választhassa ki az akaratának megfelelőt. [9.] Mindezekért cserébe a király megígéri, hogy a várost és lakóit megvédi Szerbia (*Rascie*) királyától és a boszniai bántól – a király hívétől –, valamint másoktól is. [10.] Azt is megértvén, hogy a városnak nagyobb területre volna szüksége, kérésüknek eleget téve a király örökjogú birtoklásra odaadja a Ragusa fennhatóságába tartozó terület (*comitatus*) határától, nevezetesen a Cureilla nevezetű helytől a Stagnum nevezetű helyig kiterjedő, tenger melléki lakatlan részt. [11.] Királyi akaratától a város, valamint minden birtokában lévő szárazföldi terület kormányzata és felügyelete a szabályozás, a jövedelmek, a szokásjogok, illetve a fennhatóság (*statuta, introitus, consuetudines ac districtus*) tekintetében maradjanak a város polgárainak hatalmában. [12.] A tengeri szigeteket illetően ugyanúgy rendelkezzenek és éljenek eddigi jogukkal, ahogyan abban az időben tették, amikor Velence uralma alatt álltak. [13.] A város köteles elfogadni a király által, a hívei közül kijelölt *comest*, akinek a megerősítése is a király hatáskörébe tartozik (*comitem autem illum assumptum tenebuntur, quem ex fidelibus regni nostri duxerint* [! helyesen: *duxerimus* (?)] *eligendum, cuius confirmatio ad nostram pertinebit*

maiestatem). [14.] A *comes*nek kötelesek a sójárulékból (*de sallario*) és más jogokból és tisztégekben a város szokásjoga szerint kijáró részt megfizetni. [15.] A *comes*nek úgy kell ellátnia hivatalát, ahogyan az szokásban volt abban az időben, amikor a város még Velence fennhatósága alá tartozott, együttműködve a Raguza város nagyobb tanácsa által megválasztott, bírákból, tanácsnokokból és tekintélyes polgárokból alkotott testülettel (*consilium*), semmilyen körülmények között nem lépve túl azon a hatáskörön, amelyet közöttük a teendők ellátását illetően a szokás kialakított. [16.] Az uralkodó megerősíti a várost mindenben, amelyet mind a szárazföldön, mint a tengeren eddig birtokolt. [17.] Ahhoz is engedélyét és hozzájárulását adja, hogy ha valakinek a Magyar Királyságból peres ügye támad egy raguzabeli emberrel, avagy épp fordítva, akkor a felperes köteles az ügyben illetékes törvényszékhez fordulni (*actor teneatur sequi forum rei*) – hacsak az érintett személyek nem a büntett vagy ügylet helyszínén találhatóak –, és akkor kölcsönösen megfelelni tartoznak egymásnak ama hely bírása előtt, de ez nem vonatkozik a dalmát városokra, [[K.: Holm földre]], Chelme földjére, Bozna-ra és Zenta-ra, amelyek viszonylatában – állításuk szerint – Raguza város a maga polgárainak és a felsorolt területek [lakóinak] akaratából érvényes egyezményekkel rendelkezik és bevett gyakorlatot követ (*cum quibus dicta civitas Ragusina habere dicitur certa pacta et consuetudines de voluntate dictorum civium et terrarum approbata*). [17.] Végezetül a szóban forgó város polgárai és közössége esküvel tartoznak afelel, hogy a király szövetségeseit (*amicus*) szövetségesnek, az ellenségeit pedig ellenségnek tekintik. [18.] Abban az esetben, ha alattvalói közül vagy Dalmácia földjéről valaki lázadásba kezdene a királlyal, avagy utódjával szemben, és visszaverésére az uralkodó sereget állítana a tengeren, akkor támogatásképpen egy gályát adva kötelesek őt megsegíteni, amelyet a saját költségükön 3 havi időtartamra kell a király szolgálatában tartaniuk. [19.] Továbbá, olyan esetben, amikor a király vagy utódjai és Szerbia (*Rascia*) királya, avagy a velenceiek közössége között ellenségeskedés támadna, akkor a raguzaiaknak ettől függetlenül szabadságukban áll, hogy kereskedőik mind Szerbiában, mind Velencében gyakorolják mesterségüket, amíg ezzel ellentétbe nem kerülnek a király tiszteletével. Mindezek megtartására a király, valamint a jelenlévő főpapok és bárók a Szentírás érintésével esküt tettek. Az eskütevők között voltak: Miklós kalocsai érsek, a királyi aula kancellárja, István nyitrai, Tamás szerémi, Péter boszniai püspök, továbbá László választott és megerősített veszprémi püspök, s egyúttal királyi kápolnaispán, hasonlóképpen Konth Miklós nádor, a kunok bírása, Ciko tárnokmester, Leusták szlavón bán, János horvát-dalmát bán, Olivér királynéi udvarbíró, szatmári és máramarosi ispán, Miklós királynéi tárnokmester. Azon akaratát is kifejezi a király, hogy a továbbiakban olyan rendelkezések és határozatok szülessenek a városban, amelyek az ő uralkodói tiszteletét és a város érdekeit egyaránt előnyösen szolgálják. Minderről a király a maga, valamint a két királyné – anyja és hitvese –, nemkülönben az említett főpapok és bárók autentikus függőpecsétjeivel megerősített oklevelet ad ki. *Datum in Visegrad, VI. Kalendas mensis Iunii, anno domini 1358., Indictionis XI.*, uralkodásának 17. évében.

3. 1358. máj. 28. Visegrád

Eredetije: *Istorijski Arhiv Dubrovnik*, LXXVI. *Diplomata et acta*: Bečke latiničke isprave, br. 91.: DF 290 208. (Hátlapi, középkori tárgymegjelölése olasz nyelvű. Kerek pecsét lenyomata látható rajta.)

Kiadása: LJUBIĆ 1874. 2-3. (7. szám); GELCICH 1887. 8. (2. szám); SMIČIKLAS 1914. 485. (371. szám).

[I.] Lajos király (*Hungarie*) tudatja Lagusta sziget polgáraival és lakosaival: János bántól értesülvén a sziget *comesi* tisztségének megüresedéséről, úgy határozott, hogy eme tisztséget Ragusa város választottjára bízta, amiért is meghagyja a sziget lakosságának, hogy az új *comest* kellő tisztelettel fogadják, és neki mindenben adjanak szabad kezét. *Datum in Vyssegrad, 2. die festi Sancte Trinitatis, anno domini 1358.*

4. 1358. jún. 3. *Visegrád*

Eredetije: Istorijski Archiv Dubrovnik, LXXVI. Dipl. et acta: Bečke latiničke isprave, br. 92.: DF 290 209. (Alul szalagon a királyi függőpecsét.)

Kiadásai: Smičiklas 1914. 485-486. (372. szám); Gelcich 1887. 8-9. (3. szám) (Az oklevél másolatát is ismerte, amelyet közlése szerint a raguzai levéltárban őriztek.)

Regesztája: Acta Bosnae 32. (180. szám).

[I.] Lajos király (*Hungarie*) tudatja, hogy Ragusa város *hospeseinek*, polgárainak, esküdtjeinek, bírónak és *rectorainak* azon hűségesküjéhez, amellyel a királynak és utódainak tartoznak, azon feltételek mellett, amelyeket Ragusa város a követei révén a királynak és utódjainak, valamint az unokaöccsének ígért, s a királyi függőpecséttel ellátott oklevelében (*l. 2. számú regeszta*) rögzítettek, Péter boszniai püspököt választotta megbízottul, aki ily módon királyi megbízottként járt el a fentebb mondottakban. *Datum in Vyssegrad, 3. die mensis Junii, XI. Indictionis, anno domini 1358.* *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BRKOVIĆ, MILKO (2009): *Isprave o Zadarskom miru 1358. godine*. In *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*. Zagreb. Vol. 51. 69–107.
- Documenta Romaniae Historica*. C. Transilvania. Vol. XI. (1356–1360.) Sub redacția: Pascu, Ștefan. Întocmit de: Dani, Ioan-Raduțiu, Aurel-Pervain, Viorica et alii. București, 1981.
- FERMENDŽIN, EUSEBIUS (1892): *Acta Bosnae, potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925 usque ad annum 1752*. Zagrabiae.
- GELCICH JÓZSEF (1887): *Ragusa és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára*. Diplomatarium relationum rei publicae Ragusanae cum regno Hungariae. Budapest.
- ZDENKA JANEKOVIĆ-RÖMER (2003): *Višegradski ugovor temelj Dubrovačke Republike*. Zagreb.
- JUHÁSZ ÁGNES (2007): A raguzai tisztségviselők a XIV. század közepén. In Révész Éva-Halmágyi Miklós (szerk.): *Középkortörténeti tanulmányok 5*. Szeged. 41–53.
- JUHÁSZ ÁGNES (2010): A raguzai (dubrovniki) diplomácia a XIV. század közepén. In G. Tóth Péter – Szabó Pál (szerk.): *Középkortörténeti tanulmányok 6*. Szeged. 95–108.
- KRISTÓ GYULA (1988): *Az Anjou-kor háborúi*. Budapest, Zrinyi kiadó.
- LJUBIĆ, ŠIME (1872-1874): *Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike: Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*. III-IV. Zagreb.
- LŐVEI PÁL – TAKÁCS IMRE (2014): Egy 1358. évi dubrovniki sokpecsétes oklevél pecsétjei. In Bárány Attila – Dreska Gábor – Szovák Kornél (szerk.). *Arcana Tabularii*. Tanulmányok Solymosi László tiszteletére. I. kötet. Budapest – Debrecen. 131–145.
- Monumenta Ragusina*. Libri Reformationum. In *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*. Vol. 13. Tomus II. Zagrabiae. 1882.
- SMIČIKLAS, TADIJA (1914): *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae ac Slavoniae*. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. XII. Zagrabiae.
- WENZEL GUSZTÁV (1875): *Magyar diplomáciai emlékek az Anjou-korból*. Acta externa Andegavensia. II. Budapest.